సి. రామచంద్ర రావు

క్రిప్లిక్ సన్ అండ్ కంపెనీ ఎయిర్ కండిషన్డ్ విజిటర్స్ రూములో సోమయ్య పరధ్యాన్నంగా ఫార్చ్యూన్ పత్రిక తిరగేస్తూ కూర్చున్నాడు. ముందు బల్లమీద ఇంకా మెర్క్యురీ, టైమ్స్, న్యూయార్కర్, బిజినెస్‌వీక్ కామర్స్, కేపిటల్‌స్టాక్ మార్కెట్ బులిటెన్లు, ఎయిరిండియా ఇంటర్నేషనల్ ప్రకటన కాగితాలూ కొల్లలుగా పడిఉన్నాయి. అతని మనసు వాటిమీదలేదు. త్వరగావచ్చిన పని ముగించుకుని వెళ్ళిపోవాలని ఉంది.

గత ఆరేడు సంవత్సరాలుగా కాఫీ పంటకి లభిస్తున్న అధిక వెలలవల్లనైతేనేం, కంపెనీ అవలంబిస్తున్న ఉత్కృష్ట వ్యవసాయ పద్ధతులవల్లనైతేనేం, పొలిబెటా ఎస్టేటు విపరీతమైనలాభాలు గడించింది. అందుకు తగ్గట్టుగా ఉద్యోగస్తులకి పెద్ద బోనస్ ఇచ్చింది. కాని చిన్న ఉద్యోగులు బోనస్‌తో తృప్తిపడలేదు. ఎంతో కాలంగా వాయిదా పడుతున్న సౌకర్యాలు ఈ మంచి రోజుల్నిపురస్కరించుకుని తమకి కల్పించవలసిందిగా కంపెనీకి రాయమని మేనేజరుకి విజ్ఞప్తి చేసుకున్నారు. సోమయ్యకి సానుభూతి కలిగింది. బ్రిటిష్ పరిపాలనలో కాబట్టి వాళ్ళ పరిస్థితి ఎంత హీనంగాఉన్నా సరిపోయింది. స్వాతంత్ర్యం వచ్చింతరవాత కొంత మెరుగేకాని, ఇంకా వాళ్ళకి చెయ్యవలసినవిచాలా ఉన్నాయి. పాపం, ఎండనక, వాననక రోజన్తమానూ కాఫీ చెట్లల్లో తిరుగాడుతూ ఉంటారు.

తెలుగు పత్రికలన్నిటిలో 'ఆంధ్ర సచిత్ర వారపత్రిక' సర్క్యులేషన్ అధికమైనది

గాలిదేవరు

ఇంటికిపోతే రాత్రి ఎలక్ట్రిక్ దీపమయినా ఉండదు. చాలామటుకు యిళ్ళు కూలిపోతున్నట్టుంటాయి. వర్షాకాలం కప్పంతా కారుతూనే ఉంటుంది. వర్షాకాలమంటే కొండకిందలాగా నాలుగు రోజులుండిపోయేదికాదు. నాలుగు మాసాలు ఏకధారగా కుండపోత. ఇంట్లో సరయిన స్నానాలగది ఉండదు. ఉన్నా అందులో అన్ని సదుపాయాలూ ఉండవు. ఎప్పుడూ చెమ్మగిల్లి ఉంటుంది. కాలకృత్యాలు తీర్చుకోడానికి అంత వర్షంలోనూ చిన్నా పెద్దా ఇంటి వెనకాల దూరంగా కట్టిన రేకులచూరు కిందకి పరిగెత్తవలసిందే. కంపెనీ అభివృద్ధికి పాటుపడుతున్న వీళ్లెందుకు ఇంత కష్టపడాలి ? అధిక లాభాలు గడిస్తున్నప్పుడు కొంత ఖర్చుచేసి వాళ్ళ సౌఖ్యాల్ని గమనించడం కంపెనీ విధి అనిపించింది సోమయ్యకి

చిన్న ఉద్యోగుల కష్టాలు వివరించి—ముఖ్యంగా వాళ్ళ యిళ్ళయినా బాగుచేసి నూతన వసతులు కల్పించమని కంపెనీని కోరేడు సోమయ్య. ఎలక్ట్రిసిటీ కూడా యిస్తే బాగుంటుందని రాద్దామనుకొని ఆగిపోయాడు. మేనేజిమెంటుకీ, తక్కిన చిల్లర ఉద్యోగులకీ ఉండే వ్యత్యాసం సన్నగిల్లిపోతుందేమోనని భయంవేసింది. తనకీ, తన యిద్దరి అసిస్టెంట్ మేనేజర్లకీ విశాలమైన చక్కని బంగళాలున్నాయి. వాటికి వేరే వేరే జెనరేటర్ల ద్వారా ఎలక్ట్రిసిటీ సరఫరా అవుతుంది. ఇటువంటి అధిక్యత ఉండబట్టేగదా కింద ఉద్యోగులకీ, కూలీలకీ మేనేజిమెంటంటే భయం, భక్తీ ఉన్నాయి. ఈ విభేదాలు తీసిపారేస్తే ? సోమయ్యకి అనుకోకుండా చిక్కుసమస్య ఎదురుపడింది. ఈ తేడాలు కృత్రిమంగా కల్పించినవేనా ? తాము చూపించే ఠీవీ, అధికారం, కార్యసాధన, ఉద్యోగం అంతస్థువల్ల సంపాదించినవా ? ఇప్పుడిప్పుడు చిన్న ఉద్యోగాల్లో చేరుతున్న కొందరు చదువుకున్న యువకులతో తమ స్థానాల్ని నింపితే వాళ్లు కూడా తమంత చాకచక్యంతో ఎస్టేటు నడపగలరా ? మహా ప్రయత్నంమీద ఆలోచనల్ని పరిపరివిధాలా పోకుండా అణిచిపెట్టుకుని, ఎలక్ట్రిసిటీ ప్రసక్తి ఎత్తకుండా ఉత్తరం ముగించాడు సోమయ్య.

తన ప్రతిపాదన లన్నిటినీ కంపెనీ ఆమోదించినప్పుడు అతని మనస్సు ఆనందంతో నిండిపోయింది. కింది ఉద్యోగులమీద వాత్సల్యం పెల్లుబికింది. వెంటనే ఇంటికప్పుల్నీ, గోడల్నీ బాగు చెయ్యడానికి ఎస్టేటు కాంట్రాక్టర్ని నియమించాడు. నూతన పద్ధతిలో స్నానాల గదులు కట్టడం, పాత గచ్చు మార్చి మొజయిక్ గచ్చు వెయ్యడం చుట్టుపక్కల ఎవరివల్లాకాదు. బెంగుళూరులో కిర్లిక్సన్ అండ్ కంపెనీ సేనిటరీ ఫిట్టింగ్స్‌లోనూ మొజయిక్ గచ్చుచెయ్యడంలోనూ పేరుపొందింది. వాళ్ళకే ఈపని పురమాయించడానికి నిశ్చయించుకున్నాడు. కిర్లిక్సన్ కంపెనీతో బేరసారాలుండవని తెలిసినా మేనేజింగ్ ఏజన్సీలకి తగ్గింపు ధరలు చెప్పవచ్చనే ఆశకొద్దీ వాళ్ళకి రాయడానికి పూనుకున్నాడు. ముప్ఫై యిళ్ళకి స్నానాల గదులు, ఒక్కొక్క గదికీ వాష

బేసిన్, ఫ్లష్‌ఔట్, షవర్, నేలకీ, గోడలకి గది ఆరడుగుల ఎత్తువరకూ మొజాయిక్ పెంకులూ, ఇవికాక డ్రాయింగ్ రూముకీ, భోజనాల గదికీ, మొజాయిక్ గచ్చు. ఉత్తరం పూర్తిచేసి చదివిం తరవాతకాని యింత భారీ పని అనిపించలే దతనికి పెద్ద మొత్తం ఖర్చు చేస్తున్నప్పుడు తనే బెంగుళూరువెళ్ళి ఎందుకు సంప్రదించకూడదూ ? కారు మైలేజీకి తను తీసుకునేది ఏపాటి ? రెండు నెలల్నించి ఎస్టేటు కదిలి బయటికిపోక విసుగు పుడుతున్నదని భార్య ఒకటేగోల. తను కూడా ఈ మధ్య ఎస్టేటు వ్యవహారాల్లో ఎక్కువగా చిక్కుపడి నలిగిపోయాడు. రెండు రోజులు తిరిగివస్తే ఉత్సాహం పుంజుకుని మళ్ళీ బాధ్యతలు నెత్తిమీద వేసుకోడానికి తయారయి రావచ్చుననిపించి బెంగుళూరు వచ్చాడు.

"ఇలా రోజంతా నాలుగ్గోడల మధ్యా కాచుక్కూచుంటూ గడిపేస్తే నేం తేరుకుని ఇంటికి వెళ్ళి నట్టే" పుస్తకం మడిచి బల్లమీదకి విసిరికొట్టి, ఒళ్ళు విరుచుకుంటూ అనుకున్నాడు సోమయ్య. ప్యూన్ తలుపు తోసుకునివచ్చి "మీరు లోపలికి పోవచ్చు" అన్నాడు.

సోమయ్యలేచి మేనేజింగ్ డైరెక్టరు గదిలోకి వెళ్ళాడు. ఏంథోనీ చిన్నప్ప కరచాలనంచేసి అతను కూర్చోడానికి మెత్తని కుర్చీ చూపించాడు. చిన్నప్పది రంగైన విగ్రహం, చక్కని కనుముక్కు తీరు అన్నిటికీమించి మిసమిసలాడుతున్న యౌవనం. "ఇంత చిన్న వయసులో ఎంత అధికారం చెలాయిస్తున్నాడు" అనుకోకుండా ఉండలేకపోయాడు సోమయ్య.

"నేను మీ కేం చెయ్యగల్ను ?" అన్నాడు చిన్నప్ప. టెరిలీన్ షర్టుమీద తోపు రంగు టైని సర్దుకుంటూ. సోమయ్య వచ్చినపని వివరించాడు. పెద్ద కాంట్రాక్టు ఇవ్వబోతున్నాడని విన్న చిన్నప్ప ఇలా అన్నాడు:

"అన్నట్టు అడగడం మర్చిపోయాను. ఏం పుచ్చుకుంటారు ?"

"ఏమీ ఒద్దు. థాంక్స్" అన్నాడు సోమయ్య.

"అదేవిటి, చల్లని కొండల్లోఉండే మీలాంటి అదృష్టవంతులు మా ప్రాంతాల ఎండలు భరించలేకుండా ఉండాలి. దాహమయినా తీరుతుంది. బీయర్ పుచ్చుకోండి" అంటూ ప్యూన్‌కోసం బజ్జర్ నొక్కాడు చిన్నప్ప.

సోమయ్య బట్టలు మాత్రం ఎండలు తట్టుకునేందుకు ఉపయోగపడేలాలేవు. బరువైన ట్వీడ్ సూటు వేసుకున్నాడు. వెడల్పాటి టైని మూడు వంతులు వెయిస్ట్‌కోటులోకి తోసేశాడు.

"క్షమించాలి. బయట కార్లో నాభార్యని కూర్చోపెట్టి వచ్చాను. సాధ్యమయినంత త్వరగా పని ముగించుకొని వెళితే బాగుంటుంది" అన్నాడు సోమయ్య.

"అయ్యో ! ఎందుకావిడ్ని లోపలికి తీసుకురాలేదు ? ఇప్పుడయితేనేం పిలుద్దాం" అన్నాడు చిన్నప్ప.

"ఒద్దొద్దు. ఆడవాళ్ళు చుట్టుపక్కల చేరితే పని తెమిలినట్టే" అడ్డుపడ్డాడు సోమయ్య.

"వ్యాపారం వాళ్ళరంగం కాదుగదా, " లౌక్యంగా నవ్వాడు చిన్నప్ప. లోపలికి వచ్చిన ప్యూన్ వైపు తిరిగి అన్నాడు "ఆళ్వాగారిని ఇక్కడికి రమ్మను."

"మేనేజరు ఆఫీసులో లేనట్టున్నారు" అన్నాడు సోమయ్య.

"ఆఁ, మర్చిపోయాను ఆళ్వా ఎయిర్‌పోర్ట్‌కి వెళ్ళాడు. అతని అసిస్టెంటుని పిలుస్తాను."

చిన్నప్ప ఇంటర్ కమ్యూనికేషన్ ఫోన్ అందిపుచ్చుకున్నాడు.

"ఆయన కూడా లేరనుకుంటా. వాళ్ళు లేరని నన్ను మీ దగ్గిరకి తీసుకొచ్చారు" అన్నాడు సోమయ్య.

"గోపీనాథ్ కూడా వెళ్ళాడన్నమాట మా ఎరువుల డిపార్ట్‌మెంట్ మేనేజర్ అమెరికానుంచి

ఒక ఇంటికి ఒక వైదీకి ఒక నియోగి, ఒక దరిద్రుడైన క్షత్రియుడు యాయవారము (ముష్టి) నకు వెళ్లారు.

వైదికుడు!— "సీతా రామాభ్యాన్నమః" అంటూ యాచించాడు.

ఇంటావిడ బియ్యంతెచ్చి అతనికి వేసింది.

అంతట్లో ఆ నియోగి. ఆ చేత్తోనే నాకూ కాసిన్ని తగలెయ్యవమ్మా" అన్నాడు. అతనికికూ ౽ ఆఇల్లాలు వేసింది. అప్పుడు ఆ క్షత్రియుడు మీసం దువ్వుకుంటూ "మరి మేమెందు కొచ్చామో తెలుసా?"అన్నాడు. ఆ ఇల్లాలు విస్తుపోయింది.

ద్విభాష్యం సూర్యనారాయణమూర్తి, (యలమంచిలి)

ఈరోజు నాలుగుగంట్ల విమానంలో వస్తున్నారు" ఆఫీసర్లు లేకపోడానికి కారణం చెప్పాడు చిన్నప్ప.

"వివరాలు నాకు చెప్పండి, రాసుకుని ఆళ్వాకిస్తాను" అన్నాడు మళ్ళీ.

"నేను కొలతలు తీసుకురాలేదు. మీ ఆఫీసు నుంచి ఎవ్వరైనా వచ్చి చూడ్డానికి వీలుండదా ?" అన్నాడు సోమయ్య

"ఓ, దానికేం" చిన్నప్ప అన్నాడు "మీ ఎస్టేటు ఎక్కడన్నారు ?"

మార్కారాకి పదిమైళ్ళదూరంలో మేంగళూర్ రోడ్డుమీద."

చిన్నప్ప మెమోపేడ్‌మీద రాసుకున్నాడు.

"నా మతిమరుపు క్షమించాలి. ఎస్టేటు పేరు?" చిన్నప్ప అడుగుతూనే సోమయ్య పంపించిన విజిటింగ్ కార్డుకోసం బల్లమీద వెదికాడు

"పోలి బెటా ఎస్టేటు," అన్నాడు సోమయ్య.

"పోలి బెటా. .ఎక్కడో విన్నట్టు జ్ఞాపకం." కళ్ళు చికిలించి, శబ్దాన్ని అరికట్టడానికి గది గోడల కతికిన థెర్మాకోల్ లోపలికి చూస్తూ ఆలోచనలో మునిగిపోయాడు చిన్నప్ప.

"తప్పకుండా విని ఉంటారు. ఈమధ్య షేర్స్ మంచి ధరలో ఉన్నాయి. ఎస్టేటంతా ఏరెబికా కాఫీయే. . . . . . "

ఉత్సాహంగా చెప్పుకుపోతున్నాడు సోమయ్య.

"మేంగిల్స్ బ్రదర్స్ ఎస్టేటుకదా" అడిగాడు సోమయ్య

"వాళ్ళెప్పుడో అమ్మేశారు. గ్రీన్‌వుడ్స్ కంపెనీ ఇప్పుడు మేనేజింగ్ ఏజెంట్స్."

"అదే ఎస్టేటన్నమాట"

సోమయ్యకి అతని మాటలు బోధపడలేదు.

"ఏవిటి ?" అన్నాడు.

"గాలిదేవరు వెలిసింది మీ ఎస్టేట్లోనే నన్నమాట"

"ఔను"

"ఐతే వేరే మనుషులెందుకు, నేనే వస్తాను"

చిన్నప్ప మొహం వికసించింది

"తప్పకుండారండి" ఆహ్వానించి సోమయ్య అన్నాడు

"గాలిదేవరుమీద మీకు గురి ఉన్నట్టుంది"

"కావలసినంతఉంది" చిరునవ్వునవ్వాడు సోమయ్య. ఇన్నిమైళ్ళదూరంలో ఉన్నవాళ్ళకి కూడా గాలిదేవరు మహిమ పాకినందుకు సోమయ్యకి ఆశ్చర్యం వేసింది

ఎస్టేటులోనే వెలిసినందుకు కొంత తృప్తి, గర్వం కూడా కలిగాయి. టీ టయిముకి అనుకున్న ప్రకారం భార్యని స్నేహితురాలి ఇంటికి తీసుకు వెళ్లకపోతే జరిగే రాద్ధాంతాన్ని తలుచుకుని ఎంత ఉబలాటంగా ఉన్నా గాలిదేవరు ప్రశంసకి పూనుకోకుండా అక్కణ్ణుంచి బయటపడ్డాడు.

*   *   *

"ఇక్కణ్ణుంచి జీప్ పోదుసార్" అన్నాడు డ్రైవరు.

"ఐతే ఆవు" ఆజ్ఞాపించాడు సోమయ్య.

విస్టేదు జీపుకవాలీల యిళ్లముందు ఆగింది. పిల్లలు దాని చుట్టూ ముట్టేశారు. డ్రైవరు పొమ్మని కసరుతున్నాడు సోమయ్య, ఏంథోని చిన్నప్ప, ఆతని పరివారం యిద్దరు ముగ్గురు జనం, జీపులోనుంచి కిందకి దుమికారు దూరంగా పోయి నుంచున్న పిల్లలకి చిన్నప్ప వేసుకున్న రంగు రంగుల బొమ్మల చొక్కా వినోదంగా ఉండి కిలకిల లాడుతున్నారు. ఇళ్లల్లోనుంచి కొందరు కూలీలు వచ్చి సోమయ్యకి సలాం చేశారు.

"అడుగో మాంకూ ఇక్కడే ఉన్నాడు" అన్నాడు సోమయ్య. మాంకూ పళ్లికిలిస్తూ ముందుకు వచ్చి చేతులు కట్టుకుని నుంచున్నాడు. మొహం ముడతలు పడిపోయింది. తెల్లటి వెంట్రుకలు కావిరంగుతలగుడ్డకిందనుంచి అక్కడక్కడా బయటికి కనిపిస్తున్నాయి. మోకాళ్ల కిందకి జీరాడుతున్న

అడ్డవంచె రంగు తెలియనంతగా మాసిపోయింది.

"ఇక్కడేం చేస్తున్నావ్ ? దొంగసారా కాస్తున్నావా, బద్మాశ్ ?" అన్నాడు సోమయ్య.

"రామరామ, దొరపాదాలంటి సెబతా ఆయేల దొర కూకలేసినకాణ్ణుంచీ మళ్ళీ ఆ యెదవ పనికాడి కెళ్లనేదు."

సోమయ్య పాదాలు ముట్టుకోడానికి ఒంగాడు మాంకూ. మేకులుకొట్టిన బూట్సు కాళ్ళు దూరంగా జరిపి వారించాడు సోమయ్య.

"దొంగ వెధవ, అన్నీ అబద్ధాలే" నవ్వి అన్నాడు. "సరేకాని కూడా రా, ఈ పెద్దమనుషుల్ని గుడి దగ్గరికి తీసుకెళ్దాం"

"సిత్తం"

చిన్నప్పవైపు తిరిగి సోమయ్య చెప్పాడు. "గాలి దేవరు హడావిడంతా వీడిదే. గుడి దగ్గరే పడుకుంటాడు. పూజల్లోనూ, జాతరల్లోనూ చూడాలి వీడి ప్రతాపం."

"ఎస్టేట్లో పనిచెయ్యడం లేదా ?" అడిగాడు చిన్నప్ప

"వాడి మొహం పని. ఈ ఎస్టేటు వేసినప్పణ్ణుంచి ఇక్కడున్నట్టున్నాడు. ఒక్కరోజయినా పని చేసేడంటే నాకు నమ్మకంలేదు"

"ఒయసయిపోయిందిగందా" మాంకూ వేలాడుతున్న చేతి కండరాల్ని తడిమి చూసుకుంటూ అన్నాడు.

"బలంగా ఉన్నప్పుడు మహాపనిచేసినట్టు" అన్నాడు సోమయ్య.

"సెయ్యికుంటానే తోటింత ఉద్దినోకొచ్చినాది కావోసు" చేతులు తిప్పాడు మాంకూ.

చిన్నప్ప నవ్వాడు. మాంకూ అతనివైపు తిరిగి అడిగాడు

"ఏ యేలకి దొరా యేర్నీదీ ?"

"రాస్కెల్, ఇప్పుడే" అన్నాడు సోమయ్య "ఎందుకొచ్చే వనుకుంటున్నావ్ యింతదూరం. నిన్ను చూట్టానికా ?"

సోమయ్య తిట్లు మాంకూని బాధ పెట్టినట్లు లేవు నవ్వేడు

"దొర్లు సేతుల్లో ఏటిదీ ఏసుకురాలేదేటా అని అడిగేను"

"ఏవిట్రా తీసుకొచ్చేదీ ?" అరిచాడు సోమయ్య.

"దేవోరుకాడికి నెయివేద్దెం నేకంటా యెల్లటవా దొరా" బుర్ర గోక్కుంటూ నేలచూపులు చూశాడు మాంకూ. "పెద్ద దొరోల్లని ఎంటేసుకొత్తే వో యేట పోతేనా ఎయ్యొద్దేటిది ?"

"ఏడిశావ్, తొరగారా" అన్నాడు సోమయ్య.

"ఇదో ఒచ్చేత్తాను" మాంకూ ఇళ్లల్లోకి పరిగెత్తి మూడు కోడిపెట్టలు తీసుకొచ్చాడు.

"ఎంత డబ్బోసినా యియ్యనని కూసున్నారు. కాళ్లట్టుకుని బెతిమాలేను"

"ఛా, ఛా, దొంగ వెధవా ఎన్నేళ్లొచ్చినా బుద్దులు మాత్రం మార్లేదు" అన్నాడు సోమయ్య.

చిన్నప్ప కలగజేసుకొని అడిగాడు.

"ఎంతకి బేరమాడేవ్ ?"

"పదేనురూపాయ లిప్పించిసేయండి" అన్నాడు మాంకూ

"ఈ కోళ్లని గాలిదేవరుకి నన్ను సమర్పించనియ్యండి" సోమయ్యతో అన్నాడు చిన్నప్ప. జేబులో నుంచి డబ్బుతీసి, పదిహేను రూపాయలు లెక్కపెట్టి మాంకూ కిచ్చాడు. తలపాగా మడతల్లో నోట్లు దాచుకుంటూ మాంకూ అడిగాడు. "ఈ కెల్ని మనం తీసికెల్దారా ? దొర్లు తొందరడిపోతావుండారు. పూజి సెయిచ్చేతలికి టయిమవుద్దంటే ఆనాకా ఒచ్చి నే నట్టించుకెల్లి దేవోరుకిత్తాను"

సోమయ్య మాంకూని మళ్ళీ తిట్టబోయాడు

"అదీ మంచిదే" అన్నాడు చిన్నప్ప "ముసలాడు ఆ బరువు కూడా యిప్పు డెక్కడ మోసుకు రాగలడు ?" మాంకూ నవ్వుతూ కోళ్లని యిళ్లల్లో ఒదిలేసి చేత కత్తిపట్టుకుని వచ్చాడు.

ముందు మాంకూ వెనక సోమయ్యా, చిన్నప్పా, అతని బృందం కూలీల యిళ్లపక్క నుంచి కొండ లోయలోకి పోతున్న కాలిబాటలో నడక సాగించారు. కాఫీచెట్లు రెండువైపులా దట్టంగా మనిషెత్తున పెరిగి ఉన్నాయి. చెట్లనిండా కాఫీ పిందెలు. వాటి బరువుకి కొమ్మలు ఒరిగి నేలని తాకుతున్నాయి. కొన్ని బాట కడ్డం పడ్డాయి. వాటిని ఎత్తి పట్టుకుని వెనకవాళ్లకి దారి చేస్తున్నాడు మాంకూ. అక్కడక్కడ ముళ్ల చెట్లని నరికి దూరంగా పారేస్తున్నాడు. సన్నటి జారుడు బాటలో తటికిష్టంమీద పడకుండా నడుస్తున్న చిన్నప్పని ముసలివాడి దేహదార్ఢ్యం ఆశ్చర్యపరిచింది మేనేజింగ్ డైరెక్టరే వెళుతున్నప్పుడు ఎవారు మాట్లాడలేక వెనక ఉన్న పట్నం మనుషులు నెమ్మదిగా అడుగుతీసి అడుగేస్తున్నారు. వాళ్ళు తొడుక్కున్న తెల్ల చొక్కాలూ, పేంట్లూ పసరూ, జిడ్డూ పులుముకున్నాయి. ఆఫీసుకి వేసుకునే సున్నితమైన జోళ్లమీద మందంగా బురద అంటిపెట్టుకుని ఉంది. వాళ్ల పరిస్థితి చూస్తే సోమయ్యకి నవ్వాగలేదు.

"ఇప్పుడీ బాట ఇలా ఉంది కానీ వేసంకాలంలో ట్రంక్ రోడ్‌లాగా ఉంటుంది" అన్నాడు. అతను ఖాకీచొక్కా, నిక్కరూ వేసుకొని, నెత్తిమీద టోపీ పెట్టుకుని ఎస్టేటు దుస్తుల్లో సుఖంగా ఉన్నాడు

"అదేటి సాపెత్తం దొరా. ఆ దారే యేరు. ఏనకి యేలు జనం ఒత్తారుగందా అంతలక్క సుబ్బరం యిప్పుడెట్టా ఒత్తాదీ ?" అన్నాడు మాంకూ.

"వేసంకాలంలో ఏవిటి విశేషం ?" అడిగాడు చిన్నప్ప.

"అప్పుడు గాలిదేవరు జాతర జరుగుతుంది." అన్నాడు సోమయ్య.

"ఎండ కాత్తంటే సరిపొద్ది కాని వానల్లో ఎవులొత్తారు దొరా," మాంకూ అన్నాడు. "సలికాలం మాత్తరం రాటాని కవుద్దేటి ?"

"అహ అలాకాదు. కాఫీ పూతకి ముందు వర్షాల కోసం దేవర్ని ప్రార్థించడానికి ఒస్తారు" అన్నాడు సోమయ్య.

మార్చి ఏప్రిల్ మాసాల్లో అనుకూలమైన వర్షాలు పడితేనే కాని కాఫీచెట్లు పూత పట్టవు. ఆ ఒక్క పూతమీద సంవత్సరం పంట ఆధారపడి ఉంటుంది ఒక్కొక్కప్పుడు వర్షాలు ఆలస్యమవుతూ ఉంటాయి. అప్పుడు పంట దెబ్బ తింటుంది. ఎప్పుడయినా పడకపోవడం కూడా కద్దు. ఆ యేడాదికి పంటమీద ఆశ ఒదులుకోవాలిసిందే ఈ అవాంతరాలనుంచి తప్పించమని కూర్గు ప్రజలు దేవర్ని కొలుస్తారు. జాతర జరుపుతారు. గాలిదేవరు గాలిదేవత, వర్షం దేవత. పెనుగాలులతో ఋతుపవనాల్ని లాక్కొచ్చి సకాలంలో వర్షాలు కురిపించే ఆప్తబంధువు. అయిదారు ఎకరాల కాఫీ తోటలున్న సామాన్యుడికైనా, అయిదారువేల ఎకరాల్ని కనిబెడుతున్న కంపెనీ మేనేజర్లకైనా గాలి దేవరు దయా, సహాయం అవసరం. అందుకే జాతి, మత విచక్షణా, అంతస్థుల భేదాలూ పాటించకుండా అందరూ ఈ ఉత్సవంలో పాల్గొంటారు

"అంత మగాత్తెం ఉండమట్టే గుర్రాల్దొరయీదారి పూరోల్లందరికీ ఒదిలిండు" అన్నాడు మాంకూ

"గుర్రాల్దొరంటే మేంగిల్స్" చిన్నప్పతో చెప్పాడు సోమయ్య.

"ఆ, మంగిలీసుదొరే. మాకండీసను మడిసి గుర్రవెక్కి సావారీ సేత్తే గెరిసీ వోడీ బూపెపంచంలో నేడనీవోరు. పులియేటకెత్తే కత్తీ, తుపాకక్కన్నేదు" అన్నాడు మాంకూ.

ఒకరోజు తోటలోఉన్న ఒక బిల్డింగు రిపేరు చేస్తున్నారు. పొరపాటున పనివాళ్ళు ఒక పిల్లవాడ్ని బిల్డింగుపైన వదలి వెళ్ళిపోయారు. తరువాత వారి ఏడ్పు విని యజమాని బయటకు వచ్చాడు తన ఇంట్లో నించి. సంగతి గ్రహించాడు. ఒక తాడు పైకి విసరివేసి వాడ్ని నడుముకు కట్టుకోమన్నాడు. తాడు కట్టుకున్న తరువాత క్రిందికి లాగాడు. అంతటితో వాడు క్రిందపడ్డాడు. కాలు విరిగింది. అందరూ పోగై "ఏమయ్యా ఇట్లా చేశావు" అని అడిగితే "ఏమిటయ్యా మహామాట్లాడ్తారూ? ఒకసారి ఒకపిల్లాడు బావిలో పడితే ఇలాగే తీశాను"అన్నాడు యజమాని.

భవాని (మేడిచల్)

"అందుకే ఇంటికి వరుగుచ్చుకున్నాడు" అన్నాడు సోమయ్య.

"పోన్లేదొరా, ఆ మారాజు వెళ్ళిపోటవే నెయ్యం. దొరసానమ్మకి యీ వానలూ, ఒరదలూ పట్టేయి కావు. సీవగడ్డనే వుంటూ ఒక్కోతలికి ఒచ్చిపోతా వుండీవోరు" అన్నాడు మాంకూ.

"అప్పుడి తోట అమ్మకుండానే వుంటే కాఫీ తెస్తున్న దొరలకి కుబేరుడై పోయేవాడు" అన్నాడు సోమయ్య.

"యొదవ డబ్బు. ఆరికున్నాది సాల్దేటి ?"

కాలిబాట వాళ్ళని చదునైన ప్రదేశంలో పెద్ద వృక్షం కిందకి తీసుకొచ్చింది. చెట్టుకింద మూడడుగుల ఎత్తున రాతిముక్కలూ మట్టీ కలిపి దిమ్మ వేసి ఉంది. దానిమీద చతురస్రాలగా పగలగొట్టిన తెల్ల రాళ్ళతో కట్టిన చిన్నయినప్పెట్టెలాంటి చీకటిగది. లోపల విగ్రహం రూపురేఖలు చెక్కని ఒక రాయి. దానిపక్కన త్రిశూలం రాతిమీద పెద్ద విడుపాటి ఎర్రని కుంకుంబొట్టు.

"సెప్పులిడిసేసి దేవొరుకి దన్నవెటుకోండి" అన్నాడు మాంకూ. చుట్టుపక్కల మొలిచిన బంతి చెట్లనుంచి పువ్వులు తెంపుకువచ్చి తలొకటీ పంచిపెట్టాడు.

"ఇప్పుడియ్యేట్టండి. అనాకా దొర్ల పేరు సెప్పి కోడి పెట్టత్నేతా" అన్నాడు. అంత దగ్గరగా మాట్లాడుతోంటే మాంకూ నోట్లో నుంచి సారా వాసన గుప్పుమని కొట్టింది.

"ఇదేనా గాలిదేవరు గుడి ?" అప్పటివరకూ నోరు మెదపని తెల్లబట్ట మనుషుల్లో ఒకతను ఆశ్చర్యంగా అడిగాడు.

"ఇదే, నమ్మకంలేకుండా ఉన్నారా ? పట్నాల్లో గుళ్ళలాంటి పెద్ద కట్టడాల్ని వూహించుకున్నట్టున్నారు" నవ్వాడు సోమయ్య.

"సిన్ని గుడి గందా అని ఎగతాళి సెయ్యబోకండహో. మరి గంటే దేవొరిక్కను కొచ్చెనా మగాత్తెం సూపగల్డరు" అన్నాడు మాంకూ.

'ఎవరేమన్నార్రా ?"

సోమయ్యకి తన మాటల్లో ఎక్కడైనా అపరాధం స్ఫురించిందేమోనని భయంవేసింది.

"ఆశ్రయిస్తే ఎంత దయగా వరాలిచ్చినా, ఆగ్రహం వస్తే అంతకి రెట్టింపు పట్టుదలా ఉంది గాలిదేవరుకి" అన్నాడు తక్కినవాళ్ళ వైపు తిరిగి. అతనికి మేంగిల్స్ పడ్డ కష్టాలు జ్ఞాపకం వచ్చాయి. వాటిగురించి మాట్లాడకుండా ఉండలేకపోయాడు.

మేంగిల్స్ కట్టించిన పెద్ద బంగళా పూర్తవొస్తున్న రోజులు. అంతవరకూ అతను శిథిలమైపోతున్న పాత యింట్లోనే ఉండేవాడు. అసలు మేంగిల్స్ బ్రదర్స్ కొన్నప్పుడు ఎస్టేటు మంచి స్థితిలో లేదు. కాఫీ మొక్కలు తిండిమొహం ఎరగనట్టు ఒడిలిపోయి ఉండేవి. వాటిని సంస్కరించి కొంత డబ్బు చేసుకొనేవరకూ మేంగిల్స్ భార్యాపిల్లల్ని ఇంగ్లండులో తన అన్న దగ్గర విడిచిపెట్టేడు. వాళ్ళనీ ఆశ్చర్యపరిచేటంత పెద్ద బంగళా కట్టి గాని ఎస్టేట్లో ఉంచననేవాడు. చివరికి బంగళా కట్టగలిగాడు కాని, దాని భోగం అనుభవించలేకపోయాడు. ఆ బంగళాలో వంటగది నుంచి వాడిన నీళ్ళ పోడానికి కట్టిన సిమ్మెంటు కాలవ గాలిదేవరు విగ్రహం పక్కగా పోయేది. అది దేవరుకి అపచారమని, వంటగదిని మార్చమనీ కూలీ జనం మేంగిల్స్‌ని ప్రాధేయపడ్డారు. అతను నవ్వి వాళ్ళని పొమ్మని కసిరాడు. దేవరు కాగ్రహం కలుగుతుందనీ, అప్పుడు కీడు మూడడం తప్పదనీ హెచ్చరించారు. మేంగిల్స్ లెక్కచెయ్యలేదు. మూఢనమ్మకాలని విసుక్కున్నాడు. పైగా అనుకున్న రోజుకి ముందే,— వెయ్యదలుచుకున్న కుర్చీలూ, బల్లలూ ఇతర సామాన్లతో యిల్లు నిండకముందే, కొత్త బంగళాకి మారాడు. ఆరోజు నుంచీ అతని కష్టాలు మొదలయ్యాయి. గుర్రపు స్వారీకి వెళ్ళినవాడు చెయ్యి విరక్కొట్టుకుని వచ్చాడు. తరవాత తరవాత అతను తాగుతున్న గ్లాసులు మాయమయ్యేవి. ప్లేట్లల్లో భోజనం బదులు రాళ్ళు కనిపించేవి. తలుపులు జాగ్రత్తగా బిగించిన గరాజ్ లో కారు రాత్రిళ్ళు స్టార్టయి, హారన్ మోగడం ప్రారంభించేది. ఇటువంటివే ఇంకా లెక్కలేనన్ని. గాలిదేవరు నిదర్శనాలని అందరూ పోరు పెట్టారు. మేంగిల్స్ భయపడ్డాడు. కాని తొందరగా లొంగలేదు. ఇల్లు మారిన పదవ రోజున తన చిన్నకొడుకు హఠాత్తుగా చచ్చిపోయాడని ఇంగ్లండునుంచి కేబుల్ వచ్చినప్పుడు మాత్రం అతని ధైర్యం సడలిపోయింది. దానికి తోడు ఆ యేడాది సకాలంలో వర్షం పడక కాఫీ చెట్లు సరిగ్గా పూత పుయలేదు. వెంటనే ఎస్టేటు బేరానికి పెట్టి పాత యింట్లోకి మారిపోయాడు.

"ఏటి సేత్తాం, రాతట్టాగుంటే. ఆయేల ఒచ్చేతలికి బుద్ధి అట్టా సేయిస్తది. దరమరాజంటి పెబువులికి పెడసరం బుద్ధి వుడతాదని కలగాత్తేవా ?" అన్నాడు మాంకూ.

"గుడి కట్టమని పురమాయించేడని మేంగిల్స్ మీద వీడికంత అభిమానం" మాంకూవైపు తిరిగి అన్నాడు సోమయ్య,

"దాంట్లో ఏమాత్రం మిగిల్చేవురా ?"

"దొర్లు పరాసికా లాడతన్నారు" అన్నాడు మాంకూ.

"ఈ గుడి నువ్వు కట్టేవా ?" చిన్నప్ప అడిగాడు.

"ఔనుదొరా. తప్పుసేసిండని సిచ్చకి గుడి లేపిండు గుర్రాల్దొర. నన్ను సూత్తానికి ఉండమనిండు. శానా డబ్బయి పోనాది. నాదీ కొంతో కూంతో అడ్డాది" అన్నాడు మాంకూ. సోమయ్య నవ్వాడు.

"మేంగిల్స్ ఒదిలేసిన బంగళాకి వెళ్ళడానికి ఇక్కణ్ణుంచి దారుందా ?" సోమయ్యని చిన్నప్ప అడిగాడు.

"ఏరా ?" మాంకూ వైపు చూశాడు సోమయ్య.

"అదేటి దొరా, యీ పెద్దెనకాల గుట్టమీదున్నాది, అదిగదే బంగలా. కొట్టిన దారేటీ నేదు."

"పోగలమా ?" అన్నాడు చిన్నప్ప.

అందరూ బంగళాకి బయల్దేరారు. చిన్న గుట్టమీద విశాలమైన భాగం చదునుచేసి ఉంది. ముళ్ళ తుప్పలూ, అడివి మొక్కలూ ఇంటి చుట్టూ దట్టంగా పెరిగి ఉన్నాయి. ఇంటి తలుపులు ఎవరో పీకేసినట్టున్నారు. గుమ్మాలు సగం పైగా చెదలు తినేసో, వూడిపోయో ఉన్నాయి. అక్కడక్కడా కిటికీలకు ఒక్కొక్క గాజుపెంకు వేలాడుతూంది. కప్పుమీద మచ్చుకైనా ఒక్క పెంకు లేదు.

'పెంకులన్నీ మాంకూ పట్టుకుపోయి ఉంటాడు' అన్నాడు సోమయ్య.

"అమ్మో, యీ బంగలా సరుకు అంటుకోటవే?" అన్నాడు మాంకూ.

"నీ యింటికి పెంకులూ కలపా ఎక్కణ్ణుంచి వచ్చినయ్యిరా ?" మాంకూ యింటివైపు చూపించాడు సోమయ్య. వాళ్ళొక్క ఒచ్చిన దారికి ఎడంగా అరటిచెట్ల మధ్య కనిపించింది. కూలీల యిళ్ళలా లేదు. కొంచెం పై అంతస్థుకి చెందినట్టుంది.

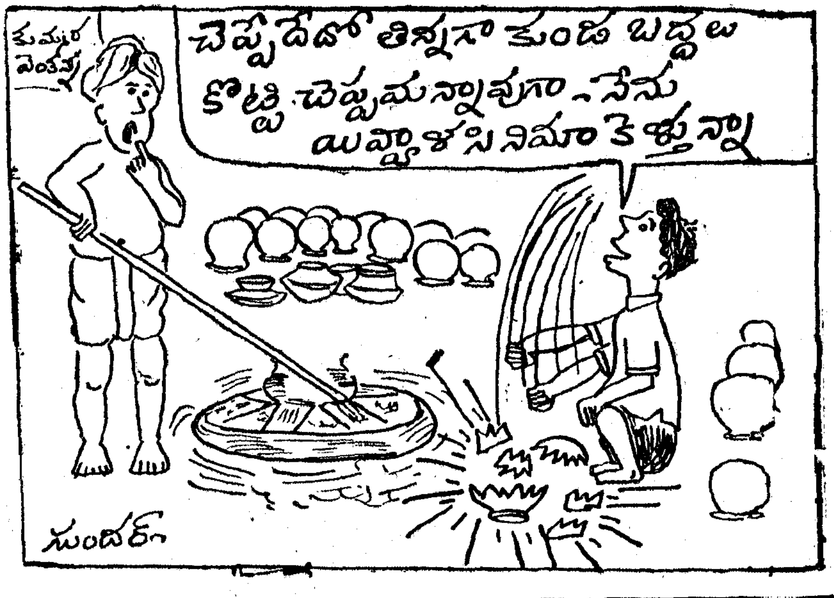

"పీడు కాంట్రాక్టరయ్యాకా స్వయంగా కట్టు కున్నాడు" అన్నాడు సోమయ్య మళ్లీ.

"రగతం వోడ్చి గడిచ్చిన సొమ్మెట్టి కట్టి చ్చీను" అన్నాడు మాంకూ. సోమయ్య పెద్ద నవ్వు నవ్వాడు.

కూలిపోయిన ముందు గుమ్మంలోనుంచి చిన్నప్ప బంగళాలో ప్రవేశించాడు. తక్కినవాళ్ళు అనుస రించారు.

"పెద్ద బంగళా."

"మేంగిల్స్‌కి చాలామంది పిల్ల లుండేవారట. అరుగు రనుకొంటాను. తలోక గదీ కట్టించి, అతిథులకి యింకో రెండు కట్టించాడు" అన్నాడు సోమయ్య.

"ఇది స్నానాలగదిలా ఉంది" రెండో తెల్లబట్ట మనిషికి స్నానాలగది చూస్తే ప్రాణం లేచివచ్చింది. దాని పొడుగూ, వెడల్పూ, ఎత్తూ చూసి ఎన్ని మొజయిక్ పెంకులు వెయ్యాలో ఒక్క నిము షంలో అంచనా వేసేశాడు.

"స్నానాల గదులూ, మొజాయిక్ పెంకులూ ఉంటే నీ కింకేవీ అక్కర్లేదు" నవ్వాడు చిన్నప్ప.

మేనేజింగ్ డైరెక్టరు మెప్పు అతన్ని సంతో షంలో ముంచి ఎత్తింది.

"అన్నేళ్ళ క్రితం కూడా యింత విశాలంగా స్నానాల గదులు కట్టేరంటే నమ్మలేకుండా ఉన్నాను" అన్నాడు.

"గింట్లో వేసిన తొట్టె లవీ చూస్తే మరీ ఆశ్చర్యపోదురేమో మీరు. ఇంగ్లీషు తయారీలో ప్రత్యేక రకానివట" అన్నాడు సోమయ్య.

"సూత్తే కళ్లు జిగేల్మనేది. సవద్రం నడాన్ని ముంచేస్నిను" అన్నాడు మాంకూ.

"ఆఁ" తెల్లబట్ట మనిషి ప్రాణం కొట్టుకు పోయింది.

"అవును, మేంగళూర్ సముద్రంలో పారే యుంచేశాడు మేంగిల్స్" అన్నాడు సోమయ్య.

"ఎందుకు ?"

"వాటికి గాలిదేవరు శాపం తగిలింది. మళ్ళీ సీత ఇంటికిపోతూ మేంగిల్స్ కొత్త బంగళా స్నానాల గదుల్లో తొట్టెలూ, షవర్లూ, అద్దాలూ, అప్ప టికి తయారై వచ్చిన కొద్దిపాటి కుర్చీలూ, సోఫాలు వంటి విలువైన సామాన్లూ రెండు రెండెడ్ల బళ్ళకేసి పట్టుకుపోదామనుకున్నాడు. మొదటి బండి వంద గజాలు నడవకుండానే ఒక యెద్దు కూలి పోయి చచ్చిపోయింది. ఈ అపశకునంతో సామాన్లు ఎక్కేట్లో ఉండడానికి వల్లకాదు, దూరంగా పారె య్యాలని గోల బయల్దేరింది."

"అమ్మెయ్యకపోయారా ?" అడిగాడు తెల్లబట్ట మనిషి.

"అమ్మడంలాగే ఉంది. పడిపోయిన బండిలో వస్తువులు తిరిగి బంగళాకి జేరవెయ్యడానికే ఎవ్వర్నీ ఒప్పించలేకపోయాడు మేంగిల్స్. ఎంత డబ్బాశ చూపించినా ఒక్క లారీ డ్రైవరూ బండివాడూ బరువు తీసుకెళ్ళి పారెయ్యడానికి ధైర్యం చెయ్య లేదు."

"సిగురుకి ఆ కిరస్తానీ బొబ్బేరు తోలు కెళ్లిండు. అల్లంతెత్తుకెరటం లెగిసిందంట ఆటిన్ని గిరాటేసేతలికి" అంది పుచ్చుకున్నాడు మాంకూ.

గాలి దేవరు

"నిజంగా సముద్రంలో పారెయ్యలేదటగదా?" అన్నాడు చిన్నప్ప. మాంకూ ఒకటి రెండు నిము షాలు సంకోచించాడు.

"ఏటో దొరా, నాకు తెల్దు. ఆడయ్యన్నీ అట్టు కెళ్లి యాపార వెట్టిండని యిక్కడోల్లు గుస గుసలాడుకునీవోరు" అన్నాడు.

"మీరెవరూ మళ్ళీ బట్లర్ని చూళ్లేదా ?"

"ఏటిదికి ? ఆడు బాగడిపోనాడంటూ యేడుత్తా వుంటానికి ఆడముండోడ్నేటి నేను ? సేవుంటే నివ్వూ సంపాదిద్దాం."

"వాడు డబ్బు గడించిన విషయం నిజమే నన్నమాట" అన్నాడు సోమయ్య.

రాజారావు మిత్రుడు రాఘవ రావింటికి వెళ్లేప్పటికి రాఘవరావు నేలమీద గెంతుతూ వుండడం చూసి ఆశ్చర్యపోయాడు.

రాజారావు:—ఒరేయ్ రాఘవా ఎందుకురా అలా గెంతుతున్నావు నిష్కారణంగా? భద్రం! ఏమైనా ప్రమాదం అయ్యేను?

రాఘవరావు:-(రిస్టుచూపిస్తూ) ఈ వాచీ చూశావా వరాలి దగ్గర చవగ్గా పాతిక రూపాయిలకి కొన్నాను.

రాజారావు:- ఊఁ అయితే.

రాఘవరావు:-నే గెంతడం మానేస్తే వాచీ ఆగిపోతుంది.

బు. బాబీ (విశాఖపట్నం)

"అదేవో, నాకెట్టా తెలుస్తది ? ఎట్టా గడించిండో, ఏపాటి గడించిండో నే నాడికాడికిపోనేదు, ఆడ్నాకు సెప్పనేదు-ఈకు సుద్దపు యెదవలు కూసిందే. ఆయెన కాల ఆడింకాసెద్దోడయిపోయిండంటూ యేడి సేవోరు. తెలకడుగుతాను దొరా, పుంజిడు పింగాని సిప్ప లుచ్చుకుని లచ్చలు గడిచ్చటానికీ, ఆడి సేతిలో మాయ మంతరం వుందేటి ?"

"పింగాణీ చిప్పలా ? వాటి విలువ నీకు తెలిసి నట్టు లేదు." తెల్లబట్లమనిషి మనస్సు చివుక్కు మంది.

"పోన్లే. మాంకూకి మనం ఇప్పుడుద్యోగం ఇవ్వటం లేదుగా. వాటిగురించి బోధించనక్కర్లేదు" నవ్వాడు చిన్నప్ప.

"మీరు ఉద్యోగం ఇస్తానంటేమటుకు వస్తా డేటివాడు ?" అన్నాడు సోమయ్య.

"దొర్లకి ముసలోడ్నిసూత్తే ఆసికంగా వున్నాది. వచ్చే పాణం, పోయే పాణం గాల్దేవురి పాదాల కాడ వగ్గేయాలిసిందే" అన్నాడు మాంకూ

"చూశారా, వాడి కిక్కడ కొండంత వ్యాపారం ఉంటే ఒదులుకుని మీ దగ్గరికెలా రాగలడు ?" అన్నాడు సోమయ్య.

"ఒద్దులే మాంకూ, మేం పెట్టుబట్టడంలేదులే" అన్నాడు చిన్నప్ప.

"అంతేసి ఊసులాడమాకండిదొరా" మాంకూ చేతులు జోడించి చిన్నప్పకి దణ్ణం పెట్టాడు.

స్నానాలగదినుంచి బయటవరండామీదకీ, అక్క ణ్నుంచి బంగళా వెనకభాగంలోకీ కదిలారంతా.

"దిట్టమైన కట్టడం" అన్నాడు తెల్ల బట్ట మనిషి.

"కలకాలం ఉండాలని కట్టించిందికాని ఇలా అవుతుందనుకోలేదుగా" అన్నాడు సోమయ్య.

"మేంగిల్స్‌ని భయపెట్టింది బట్లరేనట ?" మాంకూ వైపు తిరిగి చిన్నప్ప అడిగాడు

"ఆడేంసేసిండు ?" అన్నాడు మాంకూ, "దొర బంగలా యిడిసిపెట్టి యెల్లిపోతంటే బెయ మొద్దని పోరెట్టెండు. ఆ మారాజింటేనా ? ఆతలికే ఆరిగుండె బేజారెత్తిపోనాది. ఈ యెదవ హోలాలా యేడిసిండు."

"తమాషాలన్నీ అతనేచేసి దేవరు మహత్యం అని మేంగిల్స్‌ని నమ్మించాడంటారే ?" అన్నాడు చిన్నప్ప మళ్లీ.

"అదేటి సాబువు, గుర్రాలొద్దొర సేసింది తప్ప యిదేవోరుకాగ్గరంవాత్తేనీ."

"కనిపించిన వాణ్ణంతా అల్లరిపెట్టి ఏడిపిం చడం అతనికి సరదాఅటగదా ?"

"ఆడికాగొనం వున్నది. ఓపాలియేటిసేసిండూ, మా యింటిది అమ్మోరుకి కోడిపెట్టకోసెట్టింది. పూనకంలంటూ యీడొచ్చి తలకాయకాణ్ణుంచీ సొంతంబొంచేసిపోయిండు."

చిన్నప్ప నవ్వాడు.

"మేంగిల్స్‌ని కూడా ఒక్క ఆట ఆడించాడని చెప్తారు" అన్నాడు.

"అబద్దం. ఎవోరుదొరా సెప్పేదీ ? ఈ తోట్లో ఒక్క గాడిది కొడుకుని సెప్ప మనండిసూతాం. నాలికె సీలిపోద్ది" అన్నాడు మాంకూ.

"మరి మెంగిల్స్ తాగుతున్న గ్లాసు తీసేసి మాయమైపోయిందని పుకారు పుట్టించలేదూ?" అన్నాడు చిన్నప్ప.

"అది సత్తేవేదొరా" మాంకూ ఒప్పుకొన్నాడు.

"నిజంగానా ? ఏం జరిగింది ?" ఆతృతగా అడిగాడు సోమయ్య.

"ఆయాల దొర సీకాగ్గా ఎగిరిపడతండాడు. సెయ్యెరిగి కట్టేస్కుని ఆసుపత్తిరినించి వత్తానే పిచ్చోడ్నాగా యిల్లంతా గాలిచ్చేత్తా గళాసుమీద గళాసు యిస్కీ ఎక్కిచ్చేత్తండాడు. ఆతలికి కూలో ళ్లం సూట్టానికెళ్లాం. ఎట్టాగినా వొంటెల్లు ఆకాడ్నించి తప్పిచ్చెయ్యటానికి ఒప్పించాలా అని."

"వంటెల్లు మార్చడవెందుకు, నీళ్ల గుడి

దగ్గిరకి పోకుండా చెయ్యాలేరా ?" తెల్లబట్ల మనిషికి సందేహం వచ్చింది.

"జెమ్మోమ్మండవేటోగాని, కొండవాటం అట్టా గున్నాది. సిమ్మెంటూ సున్నమూ యేసికట్టిచ్చిన తూవు యిరగ్గొట్టనంటా పంతవట్టి కూసున్నాడు దొర. మాయన్నీ తెలింతక్కువ నమ్మకాలంటూ కూకలేసిండు."

"తరవాతేవయిందో చెప్పు" తొందరపెట్టేడు సోమయ్య.

"ఏటవుద్ది. మైకవులో వున్నాడేమో, సూట్టాని కీల్లేదని గసిరిపొమ్మనేసిండు. కూలోల్లం ఒగ్గనేదు యిసురుతొగావచ్చి మీదపడిపోయిండు. నోపల బొట్లేర్రూ, వంటోడూ దొర యిడిసేసిన కొంత యిస్కీఉంటే, తాగేస్రేను. దొర తాగటం అయిపోనాదని అల్లర్లెబెమ. ఆనాకా దొర కూకలేత్తే బొట్లేరు బెయంపడిపోనాడు. అడికి తెలవదంటా బొంకిండు. వంటోడూ అట్టానే బుకాయించిండు. పొద్దు పొడిసేయేలకి దొర తాగే గలాసు గాల్దేవరు మగాత్తాన్న మాయవయిందంటా వోర్త గుప్పు మన్నాది."

"నిజం బయటపడకుండా ఉందా ?" అన్నాడు తెల్లబట్ల మనిషి. ఏ విషయాన్నీ తర్కించకుండా నమ్మడం అతని కలవాట్లేదు.

"మాలాటోల్లు నలుగురి సెవులుకాడి కెట్టాగో వత్తాది, కూలోల్లందరికీ యెట్టా తెలుత్తాదీ ? ఆ యేడవ లిద్దరూ అడల్లా వొనికిపోతండారుగందా వోరిప్పుతారో యేవో"

"ఒకళ్ళకి తెలుస్తే అందరికీ తెలిసినట్టే" అన్నాడు తెల్లబట్ల మనిషి.

"గుర్రాలొన్దరమాత్తరం నమ్మేరేటి? మోసవయిపోనాదంటాశొన్నాల్లు సీదరిచ్చుకునివోరు. కడం మగోత్తాల నందట్టో యిదీ కమ్ముకుపోనాది" అన్నాడు మాంకూ.

"తక్కిన నాటకం కూడా బట్లరాడిందేనట" అన్నాడు చిన్నప్ప.

"మీ కిదంతా ఎలా తెలుసును ?" అడిగాడు సోమయ్య.

"విన్నాను" అన్నాడు చిన్నప్ప.

తను విన్నది చెప్పాడు.

గాలిదేవరు మహిమవల్ల విస్కీగ్లాసు మాయ మయిందని మేంగిల్స్ నమ్మనిమాట నిజమే. ఇది జరిగిన మర్నాడే బంగళా ఆవరణలో పెద్దచెట్టు విరిగిపడి అతని పెంపుడుకుక్క చచ్చిపోయింది. దీంతో మెంగిల్స్ మనస్సు కలవరపడడం మొదలు పెట్టింది. దానికితోడు కూలీల గోల. అయినా జడిసినట్టు ఎవరికీ తెలియకుండా ఉండాలని చాలా ప్రయత్నించాడు. ప్రతిపనిలోనూ అధైర్యం అపోహ, భయం కమ్ముకువచ్చేవి. వింతగా ప్రవర్తించేవాడు. యజమాని నిర్బలత్వాన్నిచూస్తే బట్లరుకి నవ్వాగేదికాదు. దొర పిరికితనాన్ని ఆసరాగా తీసుకుని అల్లరిపెట్టి వినోదించకుండా ఉండలేకపోయాడు. భోజన సమయంలో వాయికీ వాయికీ పళ్లేలు మార్చేటప్పుడు వీలు చూసుకొని అన్నం పళ్లేంమార్చేసి నేర్పుగా రాళ్ళు పెట్టిన పళ్లేం ఇరికించేవాడు. మేంగిల్స్ పడకగది డ్రాయర్లో దాచుకున్న మారుతాళంతీసి, గరాజ్ పైకప్పు నుంచి లోపలికిదిగి కారు స్టార్టుచేసి హారను వాయించి పారిపోయేవాడు. ఇంకా ఇటువంటివే ఎన్నో. మేంగిల్స్ కంగారుపడుతుంటే, హడలిపోతుంటే, యితనికి ఆటగా ఉండేది. తమాషాల్ని నిజం అని నమ్మించ గలిగానని మురిసిపోయేవాడు. అయితే, అవి వింత పరిణామాలకి దారి తీస్తాయనుకోలేదు. అంతా జరిగిపోయింతరువాత చెప్పడానికి ధైర్యం చాల్లేదు.

"దొర సెటతావుంటే నమ్మడానికిల్లేకంటూ సిత్తరంగా వున్నాది" అన్నాడు మాంకూ.

"నాకూ అలాగే అనిపిస్తూంది" అన్నాడు సోమయ్య.

కొంతసేపు జీపులో తిప్పి ఎస్టేటు చూపించి, గాలిదేవరు దర్శనం చేయించి ఫోటో విస్కీకి, కులాసా కబుర్లకీ తిరిగి అతిథుల్ని బంగళాకి తీసుకు పోదామనుకున్న సోమయ్య తను ఊహించలేని విషయాల ఒత్తిడికి తట్టుకోలేకపోయాడు.

"వంటిల్లెటువైపు?" అన్నాడు చిన్నప్ప. అప్పటికే యిల్లంతా కలయజూసి చదరపు గజాలూ ఘనపరిణామాలూ లెక్కకట్టిన తెల్లబట్లమనిషి "ఈ చివర" అంటూ దారి తీశాడు. చిన్నప్ప వంటగదిలో ప్రవేశించి, పాత్రలు కడిగే తొట్టిని పరీక్షించడం ప్రారంభించాడు. తొట్టి సిమ్మెంటు చాలావరకూ పగిలిపోయిఉంది. లోపల ఇటికలు కూడా మూడు వంతులు కరిగిపోయాయి. మీద ఒకప్పుడు కొళాయి ఉండేదనడానికి ఆనవాలుగా

విరిగిపోయిన రేకు ముక్కలు ఇక్కడా అక్కడా గోడకి అంటిపెట్టుకుని ఉన్నాయి. తొట్టికింద నీళ్ళు పోడానికి చేసిన కన్నం పూర్తిగా పూడుకుపోయింది. నేలమీదపడున్న ఒక పుల్లనితీసి కన్నం కెలికాడు చిన్నప్ప.

"ఇక్కణ్ణుంచేనా నీళ్ళు గాలిదేవరు విగ్రహం దగ్గిరకి పోయేది ?" అన్నాడు మాంకూని చూసి.

"అవును."

వంటగది బయటకివచ్చి సిమ్మెంటు కాలవకోసం చూశాడు చిన్నప్ప. గడ్డి మట్టితో కప్పబడిపోయి ఉంది. ఇక్కడా అక్కడా కొంతరాయి బయటకి కనిపిస్తూంది. దాని వారన కాలిజోడుతోకొట్టి వర్షాలకి మెత్తబడిన కొంతమట్టిని పైకి లాగాడు.

"ఆ కత్తితో కాస్త పొడు మాంకూ" అన్నాడు.

మాంకూ మట్టిబెళ్ళల్ని పెళ్ళగించడానికి ఉపక్రమించాడు సోమయ్య కేవీ అర్థం కాలేదు. కూడా తీసుకువచ్చిన కర్రతో తనూ కాలవ శుభ్రం చెయ్యడం మొదలుపెట్టాడు.

"ఇక్కడ చూడు మాంకూ" అన్నాడు చిన్నప్ప ఉత్సాహంగా. మాంకూ వెనక్కి తిరిగాడు. సిమెంటుకాలవ అక్కడ కొట్టేసిఉంది. ఆ పైన నీళ్ళ పోకుండా రాళ్ళు ఒకదానిమీద ఒకటి పేర్చి ఉన్నాయి. అక్కణ్ణుంచి మలుపు తిరిగి కొండకి రెండవ వైపు నీళ్ళ పారడానికి కట్టిన సన్నకాలువ ఆనవాళ్ళు చూచాయగా కనిపిస్తున్నాయి. "ఈకాలవ ఎక్కడికి పోతుంది మాంకూ ?" అన్నాడు చిన్నప్ప.

మాంకూ ముసలి కళ్ళు మిలమిలా మెరిసాయి. చిన్నప్పని పరిశీలించి చూశారు.

"ఏం మాంకూ" అన్నాడు చిన్నప్ప మళ్ళీ.

"దొర్లకి తెలీని యిసయవేటి ?"

ఆ పక్కనే తవ్విన గోతిలోదిగి నుంచున్నాడు మాంకూ.

"ఇక్కడికి" అన్నాడు.

అతను లోపలనుంచిపోకపోతే అది గొయ్యని తెలియడం కష్టం. కలుపు మోకాళ్ళదాకా మాంకూని కప్పేసింది.

సోమయ్యకి చెప్పలేనంత ఆశ్చర్యం వేసింది. చరచరా గొయ్యి దగ్గిరకి వెళ్ళాడు.

"వంటింట్లో నీళ్ళు విగ్రహం దగ్గిరికి వెళ్ళవే లేదన్నమాట !" అన్నాడు.

మాంకూ ఉన్న పళ్ళన్నీ బయటపెట్టి నవ్వాడు.

"అంతా తెలునుండే దాచిపెట్టేవురా ?" ఉరిమాడు సోమయ్య.

"నేదుదొరా" అన్నాడు మాంకూ.

"ఇంకా అబద్ధాలే. వెధవా"

"సత్తెంతొరా, ఆడుసోయేలలికి నాకు తెల్దు" అన్నాడు మాంకూ.

"ఎవరు ?"

"ఆడే, కిరస్తానీ బొట్లేరు"

"వాడు తవ్వేడా ఈ గొయ్యి ?"

"ఆడేమరి. వంటింట్లో అయ్యా ఇయ్యా కడిగినో డాకేగందా" అన్నాడు మాంకూ.

"వాడెళ్ళిపోయింతరవాత తెలిసిందని దొరతో చెప్పడం మానేస్తావ్రటా రాస్కెల్...... స్కౌండ్రల్......"

సోమయ్య తిట్లతో గుక్క తిప్పుకోలేక ఉక్కిరి బిక్కిరయ్యాడు. అది మాంకూ వ్యక్తిగత సంబంధమైన విషయం అన్న తలపు అతనికి రాలేదు. జరిగింది ఎన్నో ఏళ్ళ క్రితంఅనీ, తనకి పరిచయమైనాలేని మెంగిల్స్ కనీ, దానివల్ల తనకే నష్టమూ కలగలేదనీ కూడా అనిపించలేదు. కింద పనిచేసే కూలీమీద ఎస్టేట్లు నడిపే దొరల పక్కాన్న అతడు రౌద్రుడైపోయాడు.

"దొర్లు కోంపడమాకండి" అన్నాడు మాంకూ, "గాల్దేవరు పూసు సెప్పుకుంటా బతికీ మొదవని."

"మాంకూ" పిలిచాడు చిన్నప్ప. అతని గొంతులో మార్దవం ఆవరించింది.

మాంకూ తలెత్తిచూశాడు.

"నీ గురించి మా తాత నా కెందుకు చెప్పలేదో తెలియడంలేదు" అన్నాడు.

"ఏటిదొరా! తవురనేది, తాతా?" ఆశ్చర్యపోయాడు మాంకూ.

"అవును చిన్నప్ప"

"కిరస్తానీ బొట్లేరు !"

ఆప్యాయంగా ఏందోనీ చిన్నప్ప దగ్గిరకివెళ్ళి ఒళ్ళు నిమిరి చూశాడు మాంకూ. నచ్చినట్టు తృప్తిగా కనుబొమ లెగరేసి బుర్ర ఆడించాడు. ఆసాన్నిహిత్యానికి అతనిలో నిగ్రహం కట్టలు తెంచుకుంది. గట్టిగా నవ్వాడు.ఆ నవ్వు పెద్దదై ఇంకా పెద్దదై లోయ మారుమోగింది. వారించాలని ఎవరికీ తోచలేదు. ★